

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА  
ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ**

Спеціальність: **221 «Стоматологія»**  
Освітньо-професійна програма: **Стоматологія**  
Код компонента в освітній програмі: **ОК 28**  
Рівень вищої освіти: **другий (магістерський)**  
Форма здобуття освіти: **очна (денна)**  
Рік навчання: **3**  
Семестр(и): **V (осінній), VI (весняний)**  
Тип освітнього компонента: **обов'язковий**  
Навчальний рік: **2026-2027**

Обсяг: **7 кредитів ECTS (210 год.)**  
Навчальні заняття: **лекції, практичні заняття, консультації**  
Підсумковий контроль: **залік**  
Пререквізити: **ОК7, ОК8, ОК13, ОК14, ОК18, ОК19, ОК20, ОК21, ОК23, ОК24**

Кафедра/підрозділ: **кафедра терапевтичної стоматології**, пр. Перемоги, 51, 2-3 поверхи  
Керівник освітнього компонента: **проф. Любченко Ольга Валеріївна**,  
email: [ov.lubchenko@knu.edu.ua](mailto:ov.lubchenko@knu.edu.ua)

Сторінка освітнього компонента в Системі дистанційного навчання ХНМУ (Moodle):  
<https://distance.knu.edu.ua/course/index.php?categoryid=51>

**ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА**

Терапевтична стоматологія – дисципліна, методи якої спрямовані на збереження здоров'я зубів, органів і тканин порожнини рота, відновлення їх анатомічної форми та фізіологічної функції, запобігання стоматологічним хворобам терапевтичними методами. Вивчення освітнього компоненту «Терапевтична стоматологія» здійснюється здобувачами освіти на 3-му, 4-му та 5-му роках навчання в V-X семестрах.

**МЕТА КУРСУ:** підготовка лікаря-стоматолога, здатного діагностувати і лікувати захворювання зубів, тканин пародонту та слизової оболонки порожнини рота.

**РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:**

- спроможність демонструвати основні методи обстеження пацієнта в клініці терапевтичної стоматології;
- планування обстеження стоматологічного хворого, інтерпретування результатів лабораторних та інструментальних досліджень;
- спроможність визначити провідні симптоми і синдроми в терапевтичній стоматології;
- обґрунтовувати і формулювати попередній клінічний діагноз в клініці терапевтичної стоматології;
- спроможність проводити диференційну діагностику в клініці терапевтичної стоматології;
- вміння ставити остаточний діагноз основних захворювань в клініці терапевтичної стоматології;
- вміння виявляти різні клінічні варіанти та ускладнення найбільш поширених захворювань у клініці терапевтичної стоматології;
- формування професійних вмінь та навиків для прийняття самостійних рішень у виборі методів лікування на прийомі хворого;
- спроможність визначати характер та принципи лікування захворювань твердих тканин зуба;
- набуття та вдосконалення практичних навичок з терапевтичної стоматології при лікуванні захворювань твердих тканин зуба;
- набуття навичок визначення стану гігієни порожнин рота і проведення професійної гігієни порожнини рота;
- вміння проводити первинну та вторинну профілактику найбільш поширених захворювань твердих тканин зуба у клініці терапевтичної стоматології;
- знати клініку основних невідкладних станів і алгоритм надання невідкладної допомоги;

- заповнювати основну медичну документацію стоматологічного прийому;
- спроможність демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у стоматології;

### **ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА**

#### **Перелік тем лекцій (30 год.):**

1. Обстеження стоматологічного хворого: суб'єктивні та об'єктивні основні та додаткові методи. Медична документація терапевтичного стоматологічного прийому. Історія хвороби як медичний, юридичний та науковий документ.
2. Карієс зуба. Визначення. Епідеміологія карієсу: розповсюдженість та інтенсивність карієсу, приріст інтенсивності. Карта епідеміологічного обстеження ВООЗ. Етіологія та патогенез карієсу. Сучасні уявлення про причини виникнення та теорії розвитку карієсу: суть, переваги та недоліки. Поняття функціонально-структурної резистентності твердих тканин зуба.
3. Карієс зуба. Класифікація. Морфологічні зміни твердих тканин зуба на різних стадіях каріозного процесу за даними променевої, електронної та поляризаційної мікроскопії. Клініка, діагностика та диференціальна діагностика карієсу. Використання фізичних методів для діагностики карієсу.
4. Лікування карієсу: види, вибір методу в залежності від клінічної форми. Ремінералізуюча терапія. Етапи хірургічного лікування. Особливості лікування глибокого карієсу. Загальне та місцеве лікування множинного карієсу. Медикаментозні засоби та фізичні методи в комплексній терапії карієсу зубів.
5. Некаріозні ураження зубів. Класифікація за Патрикєєвим. Патоморфологія, клініка та діагностика уражень, що виникають до та після прорізування зубів. Лікування.
6. Пульпіт: етіологія та патогенез і класифікації. Патоморфологія гострих і хронічних форм пульпіту. Симптоматологія пульпіту. Характеристика і механізм виникнення больового синдрому.
7. Клініка, діагностика гострих і хронічних форм пульпіту, пульпіту у стадії загострення. Диференціальна діагностика різних форм пульпіту.
8. Знеболення в терапевтичній стоматології.
9. Лікування пульпіту біологічним, вітальним ампутаційним та екстирпаційним методами. Показання, послідовність та особливості етапів. Ефективність методів, можливі ускладнення та методи їх запобігання.
10. Девітальна екстирпація, ампутація та комбінований метод лікування пульпіту. Муміфікація, етапи проведення, ускладнення. Порівняльна характеристика різних методів лікування пульпіту.
11. Періодонтит. Етіологія і патогенез. Патоморфологічні зміни при різних формах періодонтиту. Класифікація періодонтиту.
12. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика гострих і хронічних форм періодонтиту, періодонтиту у стадії загострення. Значення рентгенологічного методу діагностики.
13. Лікування гострих форм періодонтиту. Невідкладна допомога.
14. Загальні принципи, послідовність і особливості етапів лікування хронічних форм періодонтиту. Сучасні методи впливу на заапикальний осередок інфекції.
15. Помилки та ускладнення в терапевтичній стоматології, їх причини, попередження та способи усунення.

#### **Перелік тем практичних занять (120 год.):**

1. Організація стоматологічної допомоги в Україні. Структура стоматологічної поліклініки та її терапевтичного відділення. Задачі терапевтичної стоматології, взаємозв'язок із загальними клінічними та стоматологічними дисциплінами.
2. Оснащення робочого місця лікаря-стоматолога: універсальні стоматологічні установки

- та крісла. Техніка безпеки. Етика та деонтологія в стоматології. Ятрогенні захворювання.
3. Схема обстеження стоматологічного хворого. Суб'єктивне обстеження: скарги, анамнез захворювання та життя. Характеристика больового синдрому при різних ураженнях зубів.
  4. Клінічні методи обстеження, їх значення для діагностики захворювань порожнини рота: огляд (зовнішній, обличчя пацієнта, присінка, власне порожнини рота, зубних рядів).
  5. Обстеження місця захворювання (*Locus morbi*): огляд ураженого зуба, зондування, перкусія, пальпація.
  6. Допоміжні методи обстеження хворого: термодіагностика, ЕОД, застосування детекторів карієсу: методика проведення, інтерпретація результатів.
  7. Рентгенологічна, люмінесцентна та транслюмінаційна діагностика. Показання, особливості проведення. Діагностичні тести: з анестезією та на препарування. Методика визначення тригерних зон та обстеження місць виходу периферичних гілок трійчастого нерва. Лабораторні методи обстеження. Інтерпретація результатів.
  8. Медична документація терапевтичного прийому: правила заповнення, виписки направлень тощо. Медична карта стоматологічного хворого (ф.043/О) – медичний, науковий і юридичний документ.
  9. Гігієна порожнини рота, та її значення в комплексній профілактиці захворювань органів порожнини рота і організму в цілому. Визначення ГІ за Федоровим-Володкіною та Green-Vermillion (стандартна та спрощена методики), індексу ефективності гігієни порожнини рота.
  10. Зубний наліт та зубний камінь. Механізм утворення. Структура, фізичні властивості, хімічний склад, мікрофлора. Способи видалення. Проведення професійної гігієни порожнини рота. Оцінка ефективності видалення зубного нальоту і зубного каменю.
  11. Карієс зуба. Визначення поняття. Статистичні показники карієсу зуба. Класифікація карієсу.
  12. Поняття структурної та функціональної резистентності твердих тканин зуба. Визначення резистентності емалі (ТЕР-тест).
  13. Сучасні уявлення про етіологію і патогенез карієсу. Вклад вчених: Міллера, Д.А. Ентіна, І.Г. Лукомського, А.Е. Шарпенака, А.І. Рибаківа, Е.В. Боровського, П.А. Леуса, В.К. Леонтєва, В.Р. Окушко Е.В. Боровського та ін.).
  14. Морфологічні зміни твердих тканин зубів на різних стадіях розвитку каріозного процесу за даними електронної, променевої та транслюмінаційної мікроскопії.
  15. Гострий і хронічний карієс в стадії плями. Патоморфологія, клініка, діагностика, диференціальна діагностика.
  16. Лікування гострого та хронічного початкового карієсу. Медикаментозні засоби та методики ремінералізуючої терапії: групи, властивості, особливості використання.
  17. Гострий та хронічний поверхневий карієс: патоморфологія, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
  18. Гострий і хронічний середній карієс: патоморфологія, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
  19. Гострий та хронічний глибокий карієс: патоморфологія, клініка, діагностика, внутрішньо- та позасиндромна диференціальна діагностика.
  20. Односеансний та двохрансний методи лікування гострого глибокого карієсу. Лікувальні пасти: групи, властивості, методики використання.
  21. Квітучий карієс: причини розвитку, патоморфологія, клініка, діагностика.
  22. Лікування множинного карієсу: загальне та місцеве. Лікувальні засоби: групи, дозування, способи використання.
  23. Профілактика карієсу. Значення індивідуальної та суспільної профілактики. Засоби профілактики. Організація профілактики карієсу зубів вагітних, призовників, робітників окремих виробництв. Оцінка ефективності.
  24. Некаріозні ураження зубів. Класифікація Патрикєєва. Патоморфологія, клініка та

- діагностика некаріозних уражень, що виникають до прорізування зубів: гіпо-та гіперплазія, ендемічний флюороз. Класифікація флюорозу зубів за А.К. Ніколішиним.
25. Патоморфологія, клініка та діагностика некаріозних уражень, що виникають після прорізування зубів. Патоморфологія, клініка, діагностика та лікування ерозії емалі, клиноподібного дефекта. Травматичні та хімічні ураження. Гіперестезія твердих тканин зубів. Усунення гіперестезії за допомогою сучасних десенситайзерів: склад, властивості, методики використання.
  26. Вторинний карієс депульпованих та недепульпованих зубів: причина, клініка, діагностика, диференціальна діагностика. Лікування, профілактика.
  27. Помилки й ускладнення в діагностиці та лікуванні карієсу.
  28. Використання фізичних методів для лікування і профілактики карієсу та некаріозних уражень зубів.
  29. Написання розширеної картки амбулаторного хворого на різні форми карієсу та некаріозних уражень.
  30. Підсумкове заняття
  31. Пульпіт. Етіологія, патогенез, класифікація (Є.М. Гофунг, КМІ (1964), МКХ-10), їх позитивні якості та недоліки.
  32. Гострий травматичний пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика.
  33. Гіперемія пульпи: патоморфологія, клініка, діагностика, диференційна діагностика.
  34. Гострий обмежений пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика, диференційна діагностика.
  35. Гострий дифузний пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика.
  36. Гострий гнійний пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика.
  37. Хронічний фіброзний пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика.
  38. Хронічний гіпертрофічний пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика.
  39. Хронічний гангренозний пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика.
  40. Конкрементозний та кореневий пульпіт: патоморфологія, клініка, діагностика.
  41. Загострення хронічного пульпіту: патоморфологія, клініка, діагностика.
  42. Методи та засоби знеболення при пульпіті. Лікарські засоби і способи їх застосування. Премедикація.
  43. Методи лікування пульпіту. Обґрунтування вибору методу лікування пульпіту в залежності від форми, перебігу та загального стану організму.
  44. Метод збереження пульпи (біологічний): показання до застосування. Методика лікування. Лікарські засоби, їх пропис. Ефективність і можливі ускладнення.
  45. Вітальний ампутаційний метод лікування пульпіту: показання, методика, лікарські засоби. Ефективність методу.
  46. Вітальний екстирпаційний метод лікування пульпіту: показання, методика, лікарські засоби. Ефективність методу, можливі ускладнення. Діатермокоагуляція. Показання, методика проведення, ускладнення.
  47. Девіталізація пульпи: показання до використання, методика проведення, лікарські засоби. Девітальна екстирпація пульпи. Показання, етапи лікування, сучасні технології. Можливі ускладнення та їх усунення. Ефективність методу.
  48. Девітальний ампутаційний та комбінований методи лікування пульпіту. Показання до використання. Методика проведення: етапи, лікарські засоби. Недоліки та можливі ускладнення.
  49. Періодонтит: етіологія, патогенез, класифікація (І.Г. Лукомського, М.А. Грошикова, С.А. Вайндруха, МКХ-10). Патологічна анатомія гострих і хронічних періодонтитів.
  50. Гострий медикаментозний і травматичний верхівковий періодонтит: етіологія, патогенез, клініка, діагностика.
  51. Гострий серозний верхівковий періодонтит: етіологія, патогенез, клініка, діагностика.
  52. Гострий гнійний верхівковий періодонтит: етіологія, патогенез, клініка, діагностика.
  53. Хронічний фіброзний верхівковий періодонтит: етіологія, патогенез, клініка,

- діагностика.
54. Хронічний гранулюючий верхівковий періодонтит: етіологія, патогенез, клініка, діагностика.
  55. Хронічний гранульоматозний верхівковий періодонтит: етіологія, патогенез, клініка, діагностика.
  56. Загострення хронічних верхівкових періодонтитів: етіологія, патогенез, клініка, діагностика. Ускладнення періодонтиту періоститом.
  57. Рентгендіагностика періодонтитів. Поняття остеосклерозу, остеопорозу, деструкції, деформації, гіперцементозу та ін.
  58. Лікування гострого серозного та гнійного верхівкового періодонтиту інфекційного походження. Невідкладна допомога. Послідовність та особливості етапів лікування. Сучасні технології та інструменти для обробки кореневих каналів. Особливості пломбування.
  59. Лікування гострого медикаментозного та травматичного верхівкового періодонтиту. Послідовність та особливості етапів лікування. Антидотна терапія.
  60. Лікування хронічного верхівкового періодонтиту однокорневих та багатокорневих зубів. Принципи лікування. Методи впливу на заапикальне вогнище інфекції. Послідовність та особливості етапів лікування. Ефективність лікування. Показання та лікування верхівкового періодонтиту в скорочені терміни.
  61. Силери для пломбування корневих каналів при пульпіті: групи, властивості, показання до застосування, методика пломбування.
  62. Філери: види та властивості. Способи пломбування корневих каналів при лікуванні пульпіту методом центрального штифта, вертикальної конденсації гутаперчі, холодної і теплої латеральної конденсації гутаперчі. Помилки та ускладнення.
  63. Використання фізичних факторів в комплексній терапії пульпіту та періодонтиту. Методики. Апаратура.
  64. Помилки в діагностиці та лікуванні періодонтиту. Причини, способи усунення та профілактики.
  65. Підсумкове заняття.

#### **Перелік тем самостійної роботи студента (60 год.)**

1. Спеціальні методи обстеження тканин пародонта та слизової оболонки порожнини рота.
2. Зміни кольору зубів (дисколорити) та методи їх усунення.
3. Написання розширеної історії хвороби з різними формами карієсу і некаріозних уражень.
4. Методи ізоляції зуба від слини при ендодонтичному лікуванні. Набір для накладання кофердаму: склад, призначення. Етапи накладання кофердаму залежно від клінічної ситуації.
5. Написання розширеної картки амбулаторного хворого з різними формами пульпіту.
6. Написання розширеної картки амбулаторного хворого з різними формами періодонтиту.
7. Сучасні методи obturaції корневих каналів.
8. Поняття реставрації зубів. Планування побудови реставрації після ендодонтичного лікування.

СРС спрямована на поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час аудиторного навчання та сприяють формуванню професійних компетентностей. Результати СРС підлягають контролю та включені до підсумкового контролю знань.

**Консультації:** онлайн, за попередньою реєстрацією на сторінці курсу в Системі дистанційного навчання курсу.

**Методи навчання:** розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація, відеоролики, відеофільми, дискусія, круглий стіл, ділова, рольова, імітаційна гра, робота з

симуляційним обладнанням, фантомами, спостереження, моделювання процесів і ситуацій, робота в клініці (стандартизований пацієнт, нестандартизований пацієнт).

### ОЦІНЮВАННЯ

**Поточна навчальна діяльність (ПНД).** Оцінювання успішності здобувачів освіти здійснюється відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ (<https://knmu.edu.ua/documents/normatyvni-dokumenty-navchalnogo-proczesu/>). Оцінка за практичне чи підсумкове заняття становить від 2 до 5 балів. Подання завдань за запізненням з неповажних причин тягне за собою зниження оцінки відповідно до відсотка запізнення в часі від часу виконання завдання. Завдання перевіряються до 24 год. Оцінки виставляються у електронний журнал. Незадовільні оцінки відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_vidprac\\_zaniat.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf)).

ПНД вважається виконаною, якщо здобувач в поточному семестрі відпрацював всі пропущені аудиторні заняття та лекції, а середній бал за всі теми дорівнює 3 балам та вище, в такому разі у відомість виставляється відмітка «відпрацьовано» та вказується середній бал в 4-бальній системі, або «невідпрацьовано», якщо здобувач в поточному семестрі має невідпрацьовані пропущені аудиторні заняття та лекції, або середній бал нижче за 3 бали.

**Оскарження результатів підсумкового контролю** проводиться у встановленому в ХНМУ порядку ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_apel\\_kontrol.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_apel_kontrol.pdf)).

### ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

**Рекомендації щодо роботи на курсі:** брати активну участь у всіх формах роботи на заняттях, присвячувати 1-2 год. щодня виконанню самостійної роботи та підготовці до занять, ставити запитання під час занять, відвідувати консультації, вчасно здавати завдання та виконувати усі форми контролю.

**Відвідування занять.** Відвідування практичних занять є обов'язковим. Формою одягу під час офлайн-занять є білий медичний халат. При запізнення більше ніж на 5 хвилин ви можете бути не допущені до заняття. Пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_vidprac\\_zaniat.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf)).

**Академічна доброчесність.** ХНМУ стоїть на позиціях нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності. Будь-які порушення принципів академічної доброчесності тягнуть за собою відповідальність у встановленому в ХНМУ порядку ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_ad-1.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_ad-1.pdf)).

**Використання електронних гаджетів та інструментів штучного інтелекту** допускається лише з дозволу викладача.

**Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами.** Здобувачі з особливими освітніми потребами мають зв'язатися з викладачем задля розробки індивідуальної освітньої траєкторії.

**Час відповіді викладача:** 24 години.

#### Технічні вимоги до роботи на курсі:

- доступ до комп'ютера, ноутбука, планшета чи смартфона
- корпоративний обліковий запис Google з власним фото
- навички роботи з Google Workspace (Google Meet, Docs, Sheets, Slides, Forms) та Moodle

**Технічна підтримка:** АСУ (ev.shevtsov@knmu.edu.ua), Google (tehotdelknmu@gmail.com), Moodle (al.korol@knmu.edu.ua)

### РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Терапевтична стоматологія: Підручник: У 4-х томах. – Т. 2. Карієс. Пульпіт. Періодонтит. Ротовий сепсис / М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, Л.Ф. Сідельнікова та ін. – К.: ВСВ «Медицина», 2020. – 592 с.

2. Терапевтична стоматологія: Підручник: У 4-х томах. – Т. 1. Пропедевтика терапевтичної стоматології / М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, Л.Ф. Сідельнікова та ін. – К.: ВСВ «Медицина», 2017. – 360 с.

3. Терапевтична стоматологія: Підручник для студентів стоматологічного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / За ред. Анатолія Ніколішина – Вид.2-ге, виправлене і доповнене. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 680 с.

4. Ковальов Є.В. Обстеження хворого та діагностика одонтопатології в клініці терапевтичної стоматології: навчально-методичний посібник / Є.В. Ковальов, І.Я. Марченко, М.А. Шундрик. – Полтава, 2005. – 124 с.

5. Ковальов Є.В. Періодонтит: навчальний посібник / Є.В. Ковальов, М.А. Шундрик, І.Я. Марченко. – Полтава, 2004. – 161 с.

6. Ковальов Є.В. Пульпіт. Патоморфологія. Клініка. Лікування: учбов. посібник / Є.В. Ковальов, В.М. Петрушанко, А.І. Сидорова. – Полтава, 1998. – 119 с.

7. Пропедевтика терапевтичної стоматології [Текст]: підруч. для студ. стом. факул. вищ. навч. закл. МОЗ України / Марченко І.Я., Назаренко З.Ю., Павленко С.А. та ін.; під заг. ред. Ткаченко І.М.; ВДНЗУ «УМСА» – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2016 р. – 439с.

Зав. кафедри терапевтичної стоматології,  
д.мед.н., професор

Ольга ЛЮБЧЕНКО